

RAMBOLL

SKÅNE

ALKOHOLENS
SAMHÄLLSKONSEKVENSER

xxx

OM STUDIEN

Ramboll har på uppdrag av Systembolaget genomfört en studie av alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå. I följande rapport redovisar vi vår kartläggning av alkoholens samhällskostnader och samhällsnyttor under 2017 för Skåne. Studien syftar till att öka förståelsen för alkoholens samhällskonsekvenser inom en region och identifiera hur konsekvenserna skiljer sig mellan olika regioner.

Eftersom alkoholens konsekvenser är spridda över många delar av samhället har vi kartlagt de områden som har kostnader och nyttor till följd av alkohol i Skåne.

Vi har räknat på alkoholens:

- kostnader för sjukdomar, skador och missbruk inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten
- kostnader för produktionsbortfall, till exempel till följd av sjukfrånvaro och förtida dödsfall
- kostnader till följd av brottslighet
- inverkan på människors livskvalitet
- ekonomiska spridningseffekter för företag och arbetstillfällen

Figur 1. Exempel på hur alkoholkonsumtion innebär samhällsekonomiska kostnader överallt i samhället

ALKOHOLENS REGIONALA KONSEKVENSER ANALYSERAS PÅ DJUPET

Det saknas tidigare studier om alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå, vilket gör följande rapport unik. Många regioner och länsstyrelser följer alkoholkonsumtionen i sitt län, men saknar en bild över vilka kostnader alkoholkonsumtionen medför. Regionerna följer vanligtvis den alkoholrelaterade sjukdomsbördan genom indikatorn *Alkoholindex* som Socialstyrelsen årligen sammanställer. Såväl regioner som länsstyrelser använder Alkoholindex för att följa utvecklingen av folkhälsan i regionen. Men indexet fångar enbart de sjukdomar som enbart uppstår av alkoholkonsumtion. Flera diagnoser som delvis beror på alkoholkonsumtion ingår inte, till exempel flera cancerdiagnoser. Detta resulterar i att kostnaderna underskattas systematiskt.

I denna studie kan vi ge en bild av hela sjukdomsbilden och kostnaderna. Ett exempel på det är att vi inkluderar samtliga diagnoser som i olika grad har att göra med alkoholkonsumtionen, vilket inte är vanligt i andra studier.

ALKOHOLKONSUMTION I SKÅNE

Invånare i Skåne konsumerar i genomsnitt 9,1 liter alkohol per person och år (2017). Det innebär att alkoholkonsumtionen i regionen är den tredje högsta i landet. Invånare i Sverige konsumerar i genomsnitt 9,04 liter alkohol per år. Även antalet dryckestillfällen är högre i Skåne än i övriga landet. Under 2017 var antalet dryckestillfällen 15 procent fler än i riket i genomsnitt. Intensivkonsumtionen, det vill säga andelen individer som uppger att de konsumerat fler än fem glas vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna, är också högre än rikssnittet. I Skåne uppger 29 procent att intensivkonsumerat vilket kan jämföras med rikssnittet på 27 procent.

9,1
liter per invånare

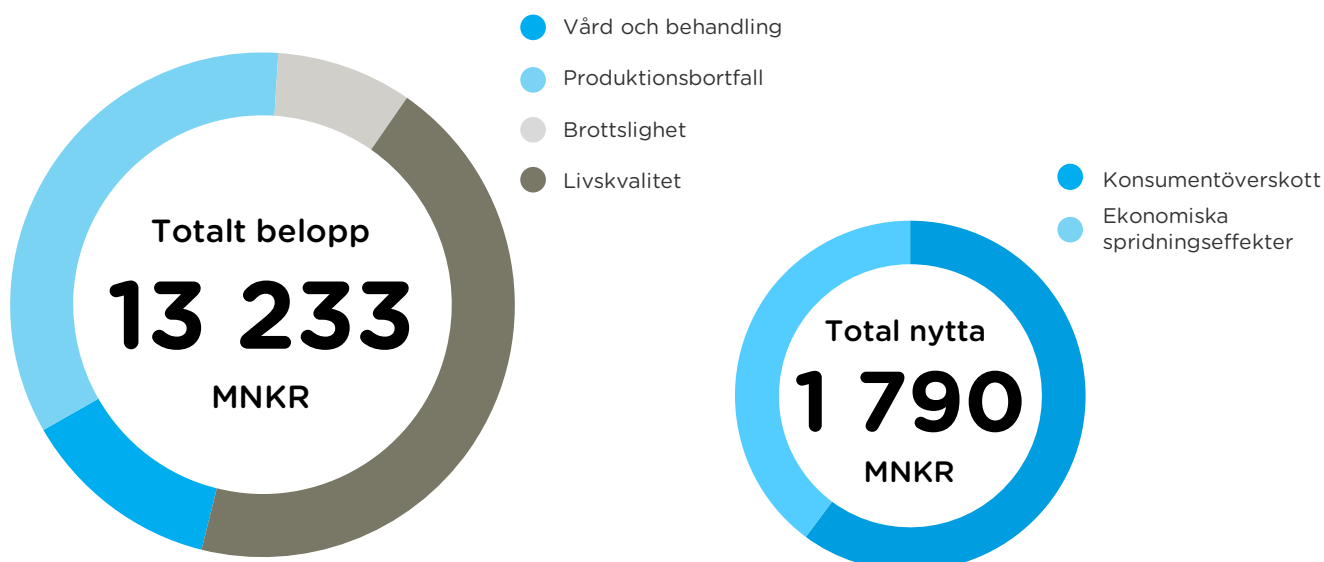

29 %
drack mer än 5 glas
de senaste 30 dagarna

Av invånarna i Skåne har 13 procent av männen och tio procent av kvinnorna en riskfylld alkoholkonsumtion. Det innebär att regionen har en relativt hög andel invånare med riskfylld konsumtion (näst högst i landet). Andelen är fyra procent högre för män och nio procent högre procentenheter än genomsnittet. I Skåne uppger 16 procent av invånarna att de inte dricker alkohol, vilket går att jämföra med rikssnittet 16 procent.

Den höga alkoholkonsumtionen i regionen kan förklaras av den höga tillgången till alkohol och att det finns en befolkningstät stad där antal dryckestillfällen och årskonsumtion i regel är högre än i andra städer. Regionen har även stor besöksnäring vilket kan bidra till en högre alkoholkonsumtion.

De totala kostnaderna uppgår till 13 233 miljoner kronor. Nyttorna uppgår till 1 790 miljoner kronor. Kostnaden per capita motsvarar 9 841 kronor, vilket är i linje med rikssnittet. Nyttorna motsvarar i sin tur 1 288 kronor per capita.

KOSTNADER

Vård och behandling

Kostnader för vård och behandling motsvarar de resurser som läggs på vård och behandling till individer med alkoholrelaterade diagnoser. Kostnaderna uppstår framför allt i primärvården, öppenvården, slutenvården och socialtjänsten. I vård och behandling ingår även kostnader för företagshälsovård, forskning och förebyggande arbete inom alkoholområdet.

De samlade alkoholrelaterade kostnaderna för vård och behandling i Skåne uppgår till 1 701 miljoner kronor (2017) vilket motsvarar 1 265 kronor per invånare i regionen. Det är i stort sett identiskt med riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna förekommer inom socialtjänsten, vilket ligger i linje med övriga regioner. Skåne har relativt många alkoholrelaterade vårdtillfällen per invånare (sjätte högst av 21 regioner) samtidigt som regionen har relativt låga kostnader per invånare (13 av 21 regioner).

Produktionsbortfall

De resurser samhället inte kan använda till följd av alkoholkonsumtion blir en kostnad och den kallar vi för produktionsbortfall. Produktionsbortfall består av nedsatt produktionsförmåga på jobbet till följd av bakfylla (sjuknärvaro), samt sjukfrånvaro på grund av att någon är sjukskriven eller dör i förtid av en alkoholrelaterad diagnos. I våra beräkningar ingår även produktionsbortfall för klienter inom kriminalvården som avtjänar fängelsestraff där alkohol på något sätt har haft med brottet att göra.

De samlade kostnaderna för produktionsbortfall i Skåne uppgår till 4 531 miljoner kronor (2017) vilket motsvarar 3 370 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är åtta procent lägre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Att kostnaderna för produktionsbortfall är lägre per invånare i Skåne jämfört med riksgenomsnittet kan bero på att det skett färre förtida dödsfall per invånare i Skåne än i andra regioner. Detta medför i sin tur att kostnaderna för produktionsbortfallet från förtida dödsfall blir lägre.

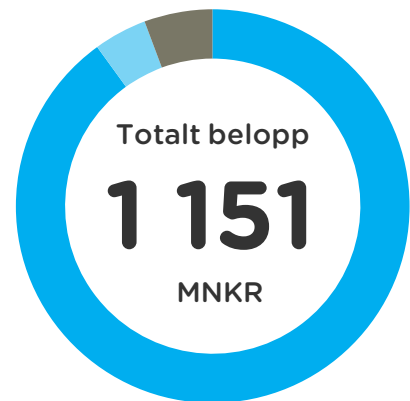

KOSTNADER

Brottlighet

De kostnader som uppkommer till följd av alkoholrelaterad brottlighet uppstår både innan och efter ett alkoholrelaterat brott har begåtts. Vi har fångat upp de många led där kostnader uppstår genom att i beräkningarna inkludera både brottsförebyggande arbete, egendomskostnader och rättsväsendets kostnader. De samlade kostnaderna för alkoholrelaterad brottlighet i Skåne är 1 151 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 856 kronor per invånare i regionen. Detta är 21 procent högre kostnader än rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader för rättsväsende, vilket stämmer överens med övriga regioner. Det som särskilt utmärker kostnaderna för alkoholrelaterad brottlighet i Skåne är de höga kostnaderna per invånare för egendomsskador och rättsväsendet.

Säkerhet i beräkning

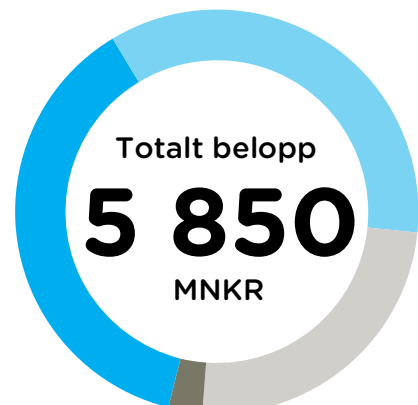

Livskvalitet

Utöver direkta och indirekta kostnader uppstår även intangibla kostnader eller konsekvenser av alkoholkonsumtion. Intangibla kostnader har ingen direkt koppling till resurser, utan är värden på negativa konsekvenser som till exempel smärta och oro. Det gäller exempelvis lidande eller smärta som uppstår av sin egen eller en närståendes konsumtion av alkohol, för den som blir eller riskerar att bli utsatt för alkoholrelaterade brott, samt förlorad livskvalitet av förtida dödsfall.

Vi uppskattar de samlade intangibla kostnaderna för förlorad livskvalitet i Skåne till 5 850 miljoner kronor (2017). Det motsvarar 4 350 kronor per invånare i regionen. Detta är i samma nivå som rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader för förtida dödsfall vilket ligger i linje med övriga regioner. Det som särskilt utmärker de intangibla kostnaderna i Skåne är lägre livskvalitet av alkoholkonsumtion, där Skåne har den tredje högsta regionala kostnaden per invånare.

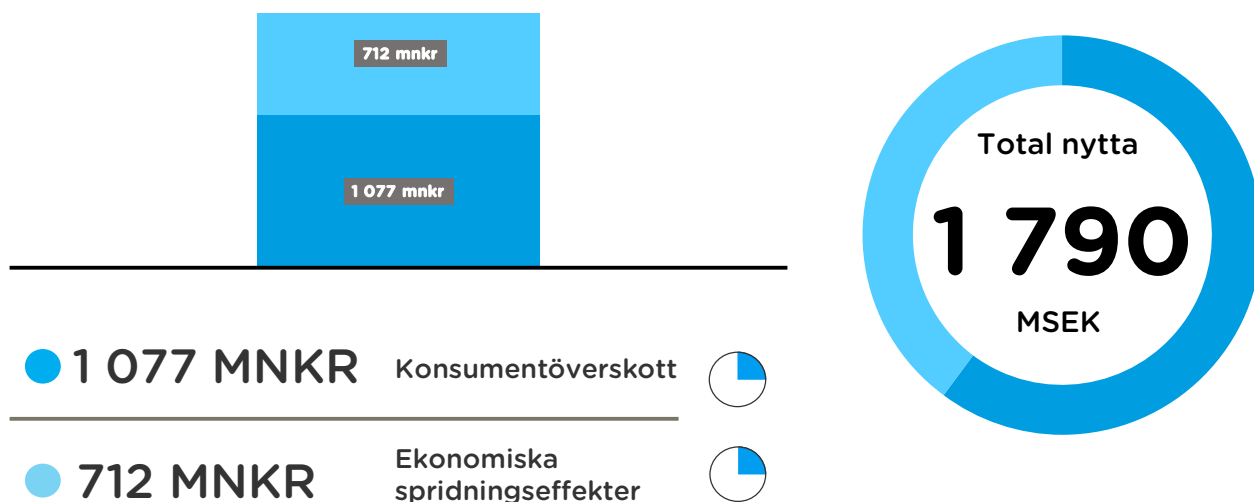
Säkerhet i beräkning

NYTTOR

Alkoholens nyttor delas upp i två huvudsakliga kategorier: ekonomiska spridningseffekter och konsumenternas upplevda nytta. De ekonomiska spridningseffekterna handlar i första hand om de fördelar som alkoholindustrin tillför samhällsekonomin i form av arbetstillfällen, produktionsvärde och handel. Konsumenternas upplevda nytta – som även kallas *konsumентöverskott* – är konsumenternas subjektiva känsla av tillfredsställelse som uppstår när de dricker alkohol. Värderingen av alkoholens nytta görs under antagandet att alkoholkonsumtionen och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel.

Vi uppskattar att alkoholens samlade nyttoeffekter i Skåne uppgår till cirka 1,8 miljarder kronor (2017), vilket motsvarar cirka 1 288 kronor per invånare i regionen. Detta är cirka 69 procent över genomsnittet per invånare i Sverige. Majoriteten av nyttoeffekterna utgörs av konsumentöverskottet – det vill säga uppskattningen av konsumentens upplevda nytta – vilket också är fallet i merparten av landets regioner. Det som särskilt utmärker nyttoeffekterna i Skåne är relativt höga ekonomiska spridningseffekter kopplade till de alkoholrelaterade näringarna. Med andra ord är de alkoholrelaterade näringarna som samlad sektor något viktigare för Skånes ekonomi än vad de är i många andra regioner.

SÄRSKILT OM REGIONENS ARBETE

Bekämpning av illegal handel av alkohol

Tillgången till alkohol är hög i Skåne. Som transitlän för illegal införsel av bland annat alkohol är Skåne särskilt utsatt genom sitt geografiska läge.¹ Under perioden 2016 till 2018 genomfördes 62 procent av landets alkoholbeslag i Skåne. Majoriteten av den smugglade alkoholen säljs inte i de sydliga länen utan transporteras norrut för vidareförsäljning. Flera aktörer arbetar kontinuerligt inom regionen för att begränsa såväl införsel som tillgång till illegal alkohol. Tullverket har det huvudsakliga ansvaret för att genomföra införselkontroller, beslagta och omhänderta illegal alkohol. Enligt medarbetare från Tullverket sker cirka 95 procent av Tullverkets kontroller vid gränsen till Skåne. Drygt hälften av de mål som behandlade alkoholsmuggling mellan 2016–2019 skedde i domstolar som ligger i Skåne, Blekinge eller Halland. Polisen är även involverade i införselkontrollen och spaningsarbetet. Länsstyrelsen samverkar med kommuner för att säkerställa att restaurangerna i regionen säljer legal alkohol.

Arbete för att minska alkoholkonsumtionen hos unga

Alkoholkonsumtionen bland unga i Sverige har minskat sedan 2000. Motsvarande trend går att se i Skåne. Samtidigt upplever tidigare ANDT-samordnare i länet att det är utmanade att arbeta med att minska ungas alkoholkonsumtion. Det beror framför allt på att de upplever att föräldrar serverar alkohol till minderåriga barn och att det finns en acceptans i samhället för det. En annan utmaning är att Skåne har den högsta andelen elever med erfarenhet av smugglad alkohol. Nära hälften av gymnasieeleverna uppger att de druckit smugglad sprit under de senaste tolv månaderna.² Länsstyrelsen har i utvecklingsområdena för ANDT-arbetet för 2016–2020 bland annat prioriterat arbete för att minska antalet barn och unga som börjar använda alkohol.³

¹ Länsstyrelsen Skåne, *ANDT-utvecklingen i Skåne*, 2016.

² Englund, A., *Skolelevers drogvanor 2019*, CAN, Rapport 187, 2019.

³ Länsstyrelsen Skåne, *ANDT-utvecklingen i Skåne*, 2016.

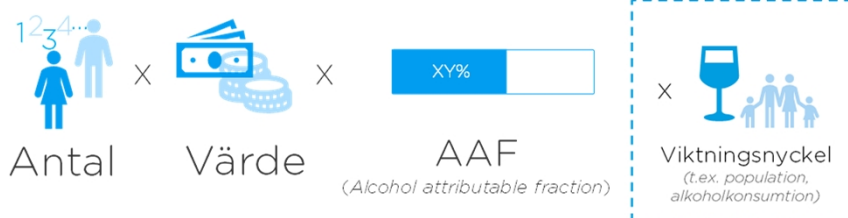
Bildkälla: Federico Respini, unsplash.com

MER OM STUDIEN

Den här studien tar sin utgångspunkt i Rambolls studie från 2019, Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser, som är den senaste studien som har uppskattat alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på nationell nivå. Vi har utgått till stor del från samma data och statistik som i Rambolls studie från 2019, men fördelat dem på respektive region

Så här har vi räknat

Vi har i huvudsak använt oss av metoden cost-of-illness, COI, i våra beräkningar. Syftet med metoden är att identifiera skadliga effekter av alkoholkonsumtion, kvantifiera dem och ge dem ett värde i kronor och ören. I vår studie har vi även tagit hänsyn till positiva effekter på liknande sätt, exempelvis genom att ta hänsyn till arbetstillfällen inom näringar som säljer alkohol och relaterade varor. De ekonomiska spridningseffekterna av alkoholkonsumtion har beräknats genom input-output-analys. Individens nytta från konsumtion har vi värderat genom välfärdsanalys.

Vi har huvudsakligen baserat våra beräkningar på tre parametrar: antal, värde och AAF. AAF står för *Alcohol attributable fraction* och anger andelen av konsekvenserna som är alkoholrelaterade.

För att beräkna de regionala konsekvenserna har vi använt oss av regionala siffror t.ex. antal sjukdomsfall, brott eller dödsfall. Men vi har också använt *värdet* av kostnaderna t.ex. kostnaden för ett vårdtillfälle i en region. I de fall regional uppdelning i data saknas har vi använt oss av olika parametrar för att vikta det nationella resultatet.

Det finns osäkerheter i beräkningarna

Inom varje område har vi bedömt hur hög validiteten är i beräkningarna. Validiteten ger oss en uppfattning om hur väl beräkningarna visar alkoholens samlade konsekvenser. Vi har då bedömt hur väl beräkningarna fångar in fullständigheten och reliabiliteten i det som vi försöker att beräkna. Fullständigheten gäller hur heltäckande resultaten är, det vill säga om vi tar hänsyn till alla kostnader respektive nyttor. Reliabiliteten gäller hur tillförlitliga våra beräkningar är. Om våra beräkningar bygger på exakta kostnadsuppskattningar är reliabiliteten hög. Om vi har behövt göra många antaganden är reliabiliteten låg.

